

4

WANNEER DE ONTMOETING EEN
CONFLICT WORDT: RECHTVAARDIGE
OORLOG EN RECHTVAARDIGE VREDE

RECHTVAARDIGE OORLOG EN RECHTVAARDIGE VREDE

4.1 RECHTVAARDIGE OORLOG EN RECHTVAARDIGE VREDE: BEELDFRAGMENT

Figuur 4.1
Het beeldfragment

Het beeldfragment toont een groep vrienden die samen een videogame spelen. Hoewel iedereen in het spel is ondergedompeld, lijkt Pieter-Jan zich niet te vermaken. Hij heeft zelfs kritiek op het spel: is het niet te gewelddadig en zorgt het er niet voor dat geweld wordt genormaliseerd? Het komt tot een discussie. Pieter-Jan wordt verweten dat hij als christen te snel over anderen oordeelt, ondanks de gewelddadige geschiedenis van het christendom. Hij is verbaasd: zijn christenen dan geen pacifisten? Gedreven door nieuwsgierigheid, gaan de vrienden op zoek naar hoe de Katholieke Kerk en de christelijke traditie zich verhouden ten opzichte van geweld en oorlog. De vrienden ontdekken de theorie van de rechtvaardige oorlog en de betekenis ervan.

4.2 PACIFISME EN DE HEILIGE OORLOG

De theorie van de rechtvaardige oorlog is ontstaan door de discussie over het gebruik van geweld: wanneer mag een land geweld gebruiken? Wanneer mag een land ten oorlog trekken? Deze vragen zijn eeuwenoud en kennen een lange ontstaansgeschiedenis binnen de Katholieke Kerk.

Bij het spreken over oorlog en vrede kunnen verschillende posities ingenomen worden. Twee voorbeelden hiervan zijn: **'pacifisme'** en **'de heilige oorlog'**.

OPDRACHT. Verbind de juiste term met de juiste uitleg.

Pacifisme	Heilige oorlog
Het is een houding die vrede nastreeft en zich steeds verzet tegen oorlog en geweld. Er wordt altijd een houding van geweldloosheid aangenomen.	Oorlog die wordt gevoerd op basis van religieuze overtuigingen. Men voert oorlog door een goddelijke verplichting, of als verdediging van 'heilig' grondgebied.

Figuur 4.2

 Pacifisme is een houding die vrede nastreeft en zich steeds verzet tegen oorlog en geweld. Er wordt altijd een houding van geweldloosheid aangenomen. Geweld en oorlog zijn nooit goed!

 Volgens de **heilige oorlogstraditie** is het gebruik van geweld aanvaardbaar om bepaalde religieuze doelen te bereiken. Dit concept wordt vaak als tegenovergestelde geplaatst ten opzichte van het pacifisme.

OPDRACHT. Denk na over de visie van het pacifisme. Wat vind jij van deze houding? Waarom?

Figuur 4.3
Beeld: © Priscilla du Preez
Unsplash

4.3 DE THEORIE VAN DE RECHTVAARDIGE OORLOG

Het pacifisme en de theorie van de heilige oorlog zijn twee uitersten. We gaan nu kijken naar een mogelijke tussenpositie, waarbij het gebruik van geweld op basis van bepaalde voorwaarden wel toegestaan is: **'de theorie van de rechtvaardige oorlog'**.

💡 Wat betekent 'rechtvaardig'? En wat betekent 'onrechtvaardig'? Rechtvaardig betekent 'het juiste, eerlijk'. 'Rechtvaardig zijn' wil zeggen dat je eerlijk en betrouwbaar bent. Onrechtvaardig is net het omgekeerde: iets wat oneerlijk of onjuist is. Een voorbeeld hiervan is armoede: het is een onrechtvaardigheid dat bepaalde kinderen in de wereld honger moeten lijden, terwijl andere kinderen voldoende, of zelfs een overschot aan eten krijgen.

Figuur 4.4
Het Sint-Pietersplein in
Vaticaanstad
Beeld: © Alan Liu |
Unsplash

In de loop van de geschiedenis werd een traditie ontwikkeld en verder uitgewerkt naargelang context, tijd en plaats, over het gebruik van geweld en oorlog. Deze ontwikkeling kreeg de naam **'theorie van de rechtvaardige oorlog'**. Hierbij is het gebruik van geweld op basis van bepaalde voorwaarden wél toegestaan.

Het is belangrijk om te onthouden dat dé theorie van de rechtvaardige oorlog eigenlijk niet bestaat. Het is een traditie doorheen de tijd waarbij, naargelang de tijd en plaats, antwoorden werden gegeven over het gebruik van geweld en oorlog. Discussies over de voorwaarden van 'een rechtvaardige oorlog', zijn van alle tijden. Deze theorie kan dus ook veranderen doorheen de tijd, zelfs vandaag nog.

Hoe kunnen we deze theorie van de rechtvaardige oorlog begrijpen? Wil de theorie van de rechtvaardige oorlog zomaar het gebruik van geweld en oorlog toestaan? Zorgt deze theorie ervoor dat oorlog, militaire interventie en geweld 'normaal' worden?

De theorie van de rechtvaardige oorlog is een theorie die bepaalde voorwaarden omschrijft (afhankelijk van context, tijd en plaats) voor het aangaan van een gewapend conflict en het gebruik van geweld. Deze voorwaarden zijn bedoeld om oorlog en geweld zoveel mogelijk te vermijden.

De theorie van de rechtvaardige oorlog wil dus oorlog en geweld zoveel mogelijk voorkomen en indijken. Het geeft een overzicht van voorwaarden om in concrete omstandigheden na te gaan of het gebruik van geweld en oorlog wel te rechtvaardigen valt.

In het algemeen worden vandaag de volgende voorwaarden gesteld voor het starten van een gewapend conflict binnen **de theorie van de rechtvaardige oorlog**. Pas wanneer al deze zes voorwaarden aan bod komen in een bepaalde situatie, is oorlogsvoering 'gerechtvaardigd':

- 1. Rechtvaardige zaak:** oorlog mag alleen gevoerd worden om een rechtvaardige reden, en niet uit eigenbelang. Er moet een grondige rechtvaardige reden zijn om tot oorlog over te gaan. Oorlog moet gericht zijn op het herstellen van de vrede.
- 2. Eerlijke bedoeling:** de bedoeling achter de oorlog moet juist en eerlijk zijn. Het moet gericht zijn op een eerlijk en juist doel: namelijk het herstel van de vrede. Er mogen geen onrechtvaardige bijbedoelingen zijn, zoals bijvoorbeeld het redden van de eigen economie of het veroveren van een nieuw stuk land.
- 3. Volstrekt laatste middel:** geweld en oorlog moeten zoveel als mogelijk vermeden worden. Oorlog kan alleen een laatste redmiddel zijn. Men moet eerst alle andere geweldloze(re) middelen geprobeerd hebben om een conflict op te lossen.
- 4. Redelijke kans op slagen:** als men ten oorlog wil trekken, moet er een redelijke kans op slagen zijn om het doel te bereiken: vrede. Soldaten, maar ook burgers, mogen niet onnodig lijden en/of sterven.
- 5. Evenredigheid:** de mate van geweld mag niet groter zijn dan het kwaad dat bestreden moet worden. De gebruikte middelen moeten in verhouding staan tot het doel dat de oorlog nastreeft.
- 6. Bevoegd gezag:** oorlog mag alleen worden aangegaan en gevoerd door een wettige autoriteit. Een autoriteit is een erkende regering, het politiek gezag van een gemeenschap die instaat voor het welzijn van de bevolking.

OPDRACHT. Lees de zes voorwaarden van de theorie van de rechtvaardige oorlog en beantwoord de volgende vraag:

Denk jij dat deze voorwaarden voldoende zijn om oorlog te vermijden? Waarom wel/niet?

Figuur 4.5
Image: © Pixel2013 |
Pixabay

Wat denkt de Katholieke Kerk hierover?

💡 Wat denkt de Katholieke Kerk (vandaag) over de theorie van de rechtvaardige oorlog? Binnen de **Katholieke Kerk** heeft deze theorie zowel in het verleden, als vandaag nog steeds een grote invloed op het denken over oorlog en vrede.

Vanuit het perspectief van de **Katholieke Kerk** moeten oorlog, militaire interventies en geweld blijvende verontrustende gedachten zijn. Ook het tegengaan van allerlei vormen van onrecht en onderdrukking is een allereerste bezorgdheid. Christenen moeten niet enkel geweld en oorlog zoveel mogelijk voorkomen, ook moeten zij opkomen voor de rechten, vrijheden en het welzijn van slachtoffers van geweld.

Het gaat voor de Katholieke Kerk niet zozeer om een rechtvaardige oorlog, maar om een **rechtvaardige vrede!** Er moet ook gebouwd worden aan een **rechtvaardige samenleving** waar geweld en onderdrukking niet bestaan.

OPDRACHT. Hoe kan de theorie van de 'rechtvaardige oorlog' begrepen worden in de katholieke traditie?

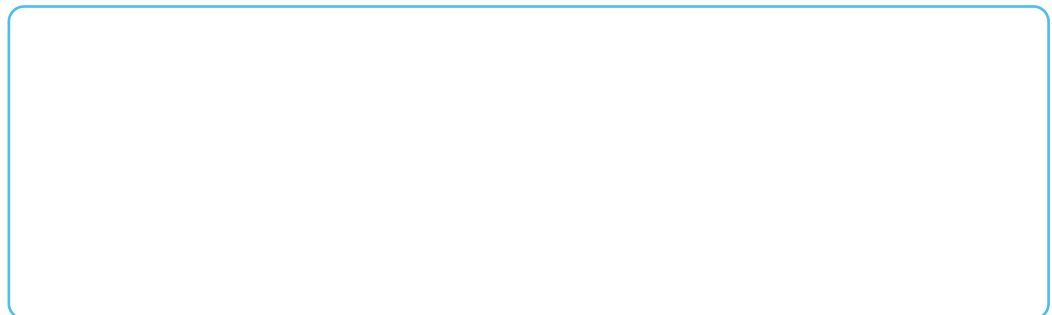
- ☐ Het is een theorie die elk gebruik van geweld veroordeelt.
- ☐ Het gebruik van geweld en het aangaan van oorlog om het katholieke geloof te verspreiden en te beschermen wordt door deze theorie gerechtvaardigd.
- ☐ Deze theorie is niet bedoeld om geweld zomaar goed te keuren. Het is een manier om eerst te zoeken naar vreedzame oplossingen in een conflict en om het gebruik van geweld en oorlog te vermijden.

Figuur 4.6
Beeld: © Sunguk Kim |
Unsplash

OPDRACHT. Lees de onderstaande stellingen en kies de stelling die jou het meeste aanspreekt. Ben je het eens of oneens met deze stelling? Waarom?

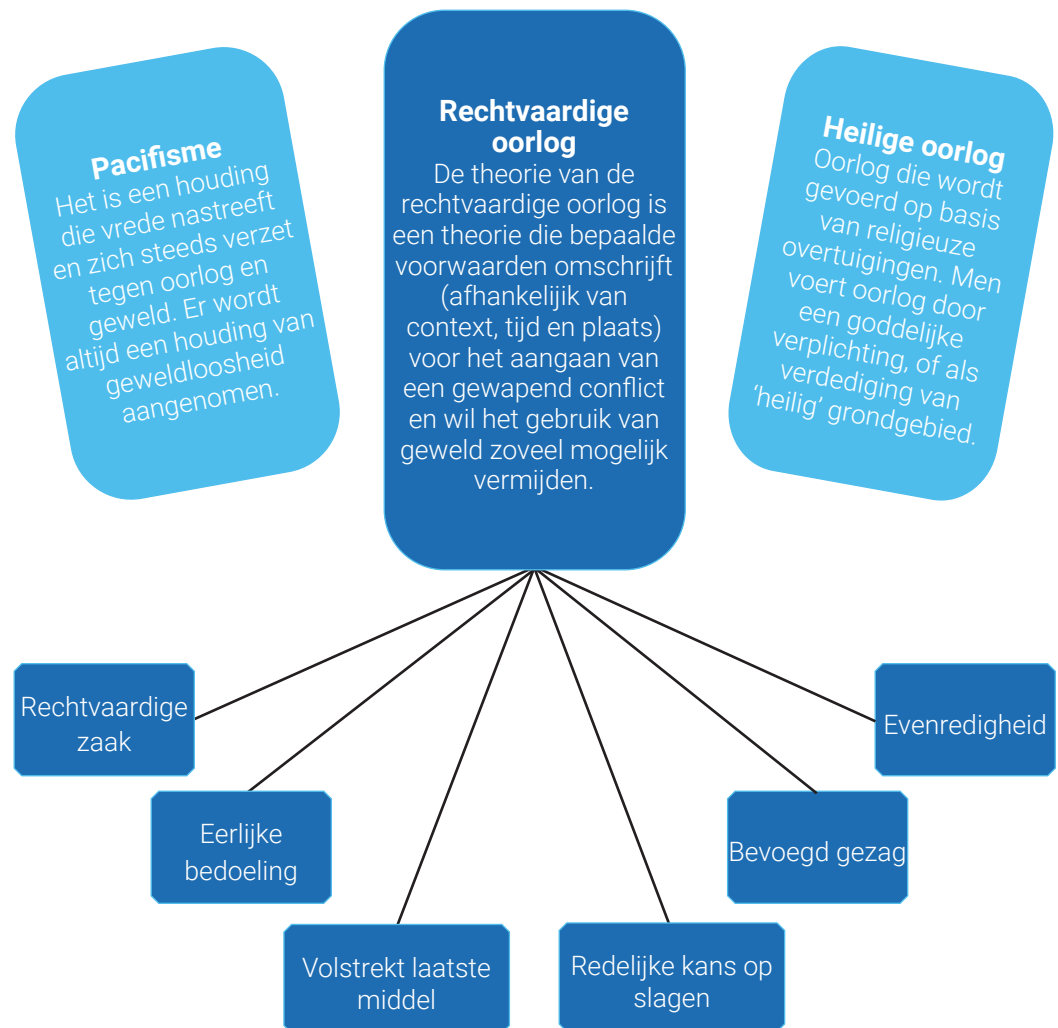
- *"Oorlog is nooit gerechtvaardigd."*
- *"Vrede kan alleen bestaan als er ook oorlog bestaat."*
- *"Doe in een oorlog nooit iets wat achteraf de verzoening onmogelijk zal maken."*
- *"Een wereld zonder geweld is niet realistisch."*
- *"Geweld begint of stopt bij jezelf."*
- *"Zelfs in tijden van vrede, is het voor een land belangrijk om te investeren in wapens."*
- *"Je eigen leven wagen voor onbekenden in een vreemd land is zinloos."*
- *"De theorie van de rechtvaardige oorlog laat het gebruik van geweld zomaar toe."*

Figuur 4.7
Beeld: © Free-Photos |
Pixabay

4.4 SAMENVATTING

In dit schema kan je een samenvatting terugvinden van de belangrijkste begrippen uit deze module.

4.5 WOORDENLIJST

Heilige oorlog

Binnen de theorie van de heilige oorlog wordt het gebruik van geweld voor bepaalde religieuze doeleinden aanvaard. Dit concept wordt vaak als tegenovergestelde geplaatst ten opzichte van het (radicaal) pacifisme.

Pacifisme

Pacifisme is een houding van geweldloosheid die alle vormen van geweld en oorlog afkeurt. Het belangrijkste doel in deze visie is de vrede, die uitsluitend bereikt kan worden met vreedzame middelen en een houding van geweldloosheid.

Rechtvaardige oorlog

De theorie van de rechtvaardige oorlog is een theorie die bepaalde voorwaarden omschrijft (afhankelijk van context, tijd en plaats) voor het aangaan van een gewapend conflict en het gebruik van geweld. Deze voorwaarden zijn bedoeld om oorlog en geweld zoveel mogelijk te vermijden.

Rechtvaardige vrede

Geweld moet niet alleen uitgesteld en vermeden worden. Er moet ook gebouwd worden aan een rechtvaardige samenleving waar geweld en onderdrukking afwezig zijn. Tijdens conflicten moet er bovendien niet alleen gedacht worden aan een oplossing van het conflict zelf, maar ook aan de gevolgen ervan, zodat een duurzame vrede mogelijk is. Dit is het concept van de rechtvaardige vrede.

Rechtvaardig/onrechtvaardig

Rechtvaardig(heid) betekent 'het juiste, eerlijk'. Rechtvaardig zijn wil zeggen dat je eerlijk en betrouwbaar bent. Onrechtvaardig(heid) is net het omgekeerde: iets wat oneerlijk of onjuist is. Een voorbeeld hiervan is armoede: het is een onrechtvaardigheid dat bepaalde kinderen in de wereld honger moeten lijden, terwijl andere kinderen voldoende, of zelfs een overschot aan eten krijgen.

4.6 TRANSCRIPT VAN HET BEELDFRAGMENT

1. WOONKAMER

We zien drie vrienden in Sarah's woonkamer: Sarah, Ahmed en Michael. Sarah en Ahmed spelen een 'gevaarlijk' videospel (PlayStation), Michael ziet er verveeld uit.

*Sarah: Ik heb je! Pak aan, jij ***.*

Ahmed: Wat? Wat? Nee! Nee! Nee! Niet opnieuw! Waarom win jij dit level altijd? Ik wil revanche!

Sarah: Ben je zeker dat je opnieuw wil verliezen?

Ahmed: Kom maar op!

Michael: Gaan jullie dit level opnieuw spelen? Ugh... Dit spel is zo stom!

Sarah: Dat zeg je alleen omdat je niet kan winnen, loser!

Michael: Nee, echt. Ik snap echt niet wat jullie zo leuk vinden aan dit spel. Waarom is het leuk om zoveel mogelijk vijanden te doden? Dit spel heeft geen echt doel. Het is gewoon schieten en doden.

Ahmed: Kom op, het is gewoon een leuk spel om samen te spelen!

Michael: Ja uiteraard, alsof het leuk is om mensen te doden. Wat als iemand gaat denken dat het normaal is om mensen te doden zoals in dit videospel?

Sarah: Wat? Begin niet te zeuren dat videospelletjes slecht zijn, of aanzetten tot geweld. Je klinkt als mijn vader.

Michael: Ja, misschien heeft hij gelijk.

Sarah: Nou, misschien ben je gewoon boos over deze videospelletjes omdat je een christen bent, en omdat Jezus zichzelf altijd zo goed voelt en alles oplost zonder geweld.

Michael: En wat is daar mis mee? Ik vind het inspirerend om te zien hoe Jezus geweld altijd heeft afgekeurd en dat christenen pacifisten zijn.

Ahmed: Christendom en pacifisme? Is dit een grap? Er zijn genoeg voorbeelden van geweld in de geschiedenis van het christendom. Ben je de kruistochten vergeten?

Michael ziet er verward uit. Hij weet niet goed hoe hij moet reageren op de voorbeelden die Ahmed aanhaalt.

Michael: Eum, ja, je hebt gelijk, maar nu ben ik in de war. Ik denk echt dat Jezus en de Kerk vandaag in vrede willen leven in alle omstandigheden.

Sarah: Wel, laten we eens kijken. Ik zal het opzoeken!

Sarah verandert het scherm van het spel in een zoekbalk en begint haar zoektocht.

Sarah: Hier zie je dat er zelfs een spel over is gemaakt! 'Hebben christenen een manier gevonden om oorlog te rechtvaardigen? Gebaseerd op de theorieën van Augustinus van Hippo en Thomas van Aquino, twee beroemde theologen uit het verleden'. Laat me het downloaden!

Er begint een intro te spelen.

Stem van het videospel: Geschiedenis is gesmeed door oorlog en geweld. Twee theologen namen de uitdaging aan om een theorie te bedenken... Een theorie die onze kijk op onze geschiedenis zou veranderen... Een theorie over hoe christenen het gebruik van geweld en oorlog als laatste redmiddel kunnen rechtvaardigen. Een theorie die eeuwen zou standhouden...

Michael: Nee, echt? Laat mij het zien! Wat voor omstandigheden kunnen geweld rechtvaardigen?

Sarah: Laten we eens kijken!

Stem van het videospel: Beslis over het geloof van de daders en oordeel of het gebruik van (hun) geweld rechtvaardig was. Beslis over het lot van de daders. Zullen zij naar de hemel gaan of zullen zij branden in de hel?

1. RECHTVAARDIGE ZAAK: "Oorlog en geweld kunnen alleen gebruikt worden als antwoord op onrechtvaardigheid. Bijvoorbeeld wanneer een land zichzelf verdedigt. Of wanneer een land een ander land verdedigt dat wordt aangevallen."

2. EERLIJKE BEDOELING: "Oorlog moet gericht zijn op een ethisch doel en uiteindelijk op het herstellen van de vrede. Men kan geen oorlog voeren om een ander doel te bereiken, bijvoorbeeld economische belangen."

3. VOLSTREKT LAATSTE MIDDEL: "Geweld en oorlog moeten zoveel mogelijk vermeden worden. Alleen wanneer alle opties om vrede te bereiken zijn uitgeput, kan men een oorlog beginnen."

4. REDELIJKE KANS OP SLAGEN: "Er moet een redelijke kans op slagen zijn om het doel te bereiken. Mensen mogen niet onnodig lijden."

5. EVENREDIGHEID: "De middelen die voor geweld gebruikt worden, moeten in verhouding staan tot het doel dat de oorlog nastreeft."

6. BEVOEGD GEZAG: "En ten slotte: Oorlog mag alleen gevoerd worden door een wettige autoriteit. Alleen leiders van een erkende politieke gemeenschap en met de

politieke instemming van die gemeenschap, kunnen een oorlog verklaren."

Sarah: Ik had eigenlijk nog nooit gehoord over deze 'theorie van de rechtvaardige oorlog' en de zes voorwaarden om een oorlog te starten...

Michael (verward): Nee, ik ook niet. Ik weet niet zeker wat ik van deze 'theorie' moet denken. Waarom hebben ze zo'n theorie gemaakt om oorlog te voeren? Ik dacht dat christenen zich altijd geweldloos wilden gedragen.

Ahmed: Hmm, van die theorie had ik ook nog niet gehoord. Maar misschien kunnen we er meer over te weten komen?

Sarah: Oh kijk! Er is ook een VR-ervaring!

2. VR-OMGEVING

We zien de kinderen VR-brillen opzetten.

Plotseling verschijnt er voor hen een hologram.

Hologram: Hallo, vrienden! Ik kan jullie meer vertellen over de theorie van de rechtvaardige oorlog! Als jullie nieuwsgierig zijn, tenminste. (Aarzelt) Ik denk dat dat de enige reden is dat mensen mij hier bezoeken ... (zucht een beetje verdrietig).

Michael: Wel ja, we vroegen ons af: hoe is het mogelijk dat er überhaupt een theorie van de rechtvaardige oorlog bestaat? Ik dacht dat christenen altijd tegen het gebruik van geweld zijn? Waarom een theorie verzinnen om geweld te rechtvaardigen als je pacifisme verkondigt?

Sarah: Dit betekent dat christenen binnen bepaalde regels geweld mogen gebruiken en een oorlog mogen beginnen? Dus... Het christendom legitimeert geweld?

Hologram: Niet zo snel, jongedame. Je hoeft niet meteen conclusies te trekken. Je hebt al geleerd over de 6 voorwaarden om een oorlog te rechtvaardigen! Deze theorie - of we kunnen het een traditie noemen - is een ethisch kader dat is ontstaan door katholieke theologen als Augustinus van Hippo en Thomas van Aquino. Het is in de loop der tijden aangepast en opnieuw geformuleerd naargelang de context, tijd en plaats.

Michael: Dus hoe kunnen we de theorie van de rechtvaardige oorlog begrijpen?

Hologram: De theorie van de rechtvaardige oorlog is niet uitgevonden om geweld toe te staan of goed te keuren. Het is net andersom!

Sarah: Ik snap er helemaal niets van.

Hologram: Bijvoorbeeld, één voorwaarde stelt dat oorlog een laatste redmiddel moet zijn. Op deze manier wil de theorie van de rechtvaardige oorlog de autoriteiten aanmoedigen om eerst naar andere alternatieven te zoeken om vrede te bereiken.

Michael: Zoals diplomatie?

Hologram: Precies: je moet ook kijken of je bedoelingen goed zijn: oorlog moet niet gestart worden om jezelf te verrijken. En je moet de vraag stellen: moet ik zoveel geweld gebruiken? Is dit wel in verhouding en echt nodig om onrecht te stoppen?

Sarah: Ah, dus als ik het goed begrijp, moet het gebruik van geweld altijd een laatste redmiddel zijn in conflicten tussen verschillende landen, religies, mensen... Deze theorie is dus bedacht om het gebruik van geweld zo lang mogelijk uit te stellen en eerst naar andere oplossingen te zoeken?

Hologram (glimlacht, knipoogt): Nu snap je het. Zo is mijn leer.

3. WOONKAMER

We zien dat Sarah, Ahmed en Michael weer videospelletjes spelen.

Ahmed: Wat? Meen je dat nu??? Alweer? Hoe is het mogelijk dat jij mij ALTIJD verslaat?

Sarah: Haha, ik ben onoverwinnelijk, de ultieme videogame meesteres!

Michael (lacht): Wel, mag ik eens proberen om je te verslaan?

Sarah (lacht): Weet je het zeker? Zal je me enkel doden als laatste redmiddel (Sarah knipoogt)?

4.7 BIBLIOGRAFIE

AMNESTY INTERNATIONAL, *Rechtvaardige oorlog*, <https://www.amnesty.nl/encyclopedie/rechtvaardige-oorlog> (toegang 12.05.2020).

BIJBEL IN 1000 SECONDEN, *Vrede*, http://www.bijbelin1000seconden.be/menu/tiki-index.php?page=Vrede#Spreken_over_vrede (toegang 12.05.2020).

D. POLLEFEYT (ed.), *Caleidoscoop 4. Handboek leerling*, Mechelen, Plantyn, 2009.

J. VERSTRAETEN, *Van rechtvaardige oorlog naar prudent pacifisme. Het kerkelijke vredesdenken van 1963 tot heden*, in R. BURGGRAEVE, J. DE TAVERNIER, L. VANDEWEYER (ed.), *Van rechtvaardige oorlog naar rechtvaardige vrede: katholieken tussen militarisme en pacifisme in historisch-theologisch perspectief*, Leuven, Universitaire pers Leuven, 1993, p. 91-92.

PIXABAY, *Pixabay*, <https://pixabay.com/nl/> (toegang 09.07.2020).

R. BOUDENS, *De houding van het kerkelijk magisterium en de internationale katholieke vredesbewegingen (1878-1960)*, in R. BURGGRAEVE, J. DE TAVERNIER, L. VANDEWEYER (ed.), *Van rechtvaardige oorlog naar rechtvaardige vrede: katholieken tussen militarisme en pacifisme in historisch-theologisch perspectief*, Leuven, Universitaire pers Leuven, 1993, p. 15-17.

R. BURGGRAEVE & J. DE TAVERNIER (ed.), *Is God een Turk?: Nationalisme en religie*, Leuven, Davidsfonds, 1995.

R. BURGGRAEVE & J. DE TAVERNIER (ed.), *Strijden op de weg van Jahwe, God, Allah? De 'heilige oorlog' in het Oude Testament, Westers christendom en islam*, Leuven, Acco, 1989, p. 23-27.

R. BURGGRAEVE, *De christelijk geïnspireerde vredesethiek in het spanningsveld tussen pacifisme en rechtvaardige oorlog van 1963 tot heden*, in R. BURGGRAEVE, J. DE TAVERNIER, L. VANDEWEYER (ed.), *Van rechtvaardige oorlog naar rechtvaardige vrede: katholieken tussen militarisme en pacifisme in historisch-theologisch perspectief*, Leuven, Universitaire pers Leuven, 1993, p. 253-271.

R. BURGGRAEVE, J. DE TAVERNIER, L. VANDEWEYER (ed.), *Van rechtvaardige oorlog naar rechtvaardige vrede: katholieken tussen militarisme en pacifisme in historisch-theologisch perspectief*, Leuven, Universitaire pers Leuven, 1993.

R. BURGGRAEVE, J. DE TAVERNIER, L. VANDEWEYER, *Inleiding*, in R. BURGGRAEVE, J. DE TAVERNIER, L. VANDEWEYER (ed.), *Van rechtvaardige oorlog naar rechtvaardige vrede: katholieken tussen militarisme en pacifisme in historisch-theologisch perspectief*, Leuven, Universitaire pers Leuven, 1993, p. 7-14.

R. BURGGRAEVE, *Pacifisme: de politiek van Jezus? De betekenis van Jezus' uitspraken over geweldloosheid en de vijandsliefde voor een christelijke geïnspireerde ethiek en politiek van vrede*, Leuven, Acco, 1987.

S. WALRAEVENS, *Dossier Oorlog en Vrede*, in *Tertio*, nr. 1004, 8 mei 2019.

VAN DALE, *betekenis 'pacifisme'*, https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/pacifisme#.XrpP_GgzZPY (toegang 12.05.2020).

W. SMIT, *Terrorisme en rechtvaardige oorlog: recht en onrecht in tijden van terreur*, Antwerpen, Garant, 2007, p. 52-69.

WIKIPEDIA, *Augustinus Van Hippo*, https://nl.wikipedia.org/wiki/Augustinus_van_Hippo (toegang 12.05.2020).

WIKIPEDIA, *Just War Theory*, https://en.wikipedia.org/wiki/Just_war_theory (toegang 12.05.2020).

WIKIPEDIA, *Thomas van Aquino*, https://nl.wikipedia.org/wiki/Thomas_van_Aquino (toegang 12.05.2020).

Didier Pollefeyt (Menen, 1965) is gewoon hoogleraar aan de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven, België. Hij is voorzitter van het Centrum Academische Lerarenopleiding en van het Centrum voor Vredesethiek van de KU Leuven. Hij doceert religieuze initiatie, communicatie en vorming, vakdidactiek godsdienst en post-holocaust joods-christelijke relaties. Hij is verantwoordelijk voor de didactische website Thomas voor het godsdienstonderwijs in de Lage Landen en promotor van de internationale onderzoeksgroep 'Enhancing Catholic School Identity' (ECSI).

Leen Deflem (Leuven, 1995) werkt als wetenschappelijk onderzoekster aan de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven, België. Deflem behaalde een bachelor- en masterdiploma in de Geschiedenis, een getuigschrift in de Theologie en een educatief diploma aan de KU Leuven. Ze werkt bij het Centrum Academische Lerarenopleiding van de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen (KU Leuven) en is betrokken bij het internationale ECSI-project ('Enhancing Catholic School Identity'). Daarnaast werkt ze ook voor Thomas, de didactische website voor leerkrachten en godsdienstonderwijs in het Nederlandstalige onderwijsgebied. Deflem is ook werkzaam bij Katholiek Onderwijs Vlaanderen.

Elies Van Noten (Lier, 1995) is als wetenschappelijk onderzoekster verbonden aan de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen van de KU Leuven, België. Ze behaalde een bachelor in de Geschiedenis en een master in de Culturele Studies aan de KU Leuven. Daarnaast behaalde ze een getuigschrift in de Theologie en een educatief diploma, alsook aan de KU Leuven. Van Noten werkt bij het Centrum Academische Lerarenopleiding van de Faculteit Theologie en Religiewetenschappen (KU Leuven) en is betrokken bij het internationale ECSI-project ('Enhancing Catholic School Identity'). Daarnaast werkt ze ook voor Thomas, de didactische website voor leerkrachten en godsdienstonderwijs in het Nederlandstalige onderwijsgebied.

Dit boek is gefinancierd door het Fonds voor interne veiligheid - Politie van de Europese Unie.

